

des es presenten com a sinònimes expressions que tenen usos sociolingüístics distints. El tractament de la sinonímia en les expressions lexicalitzades ha exigít a M. T. Espinal una gran tensió d'afinament conceptual.

Ni que sigui en un grau d'excepcionalitat, el diccionari aporta algunes remarques de caràcter dialectal, inevitables sobretot en certes expressions que en algunes modalitats diatòpiques són particularment característiques.

Una aportació ben rellevant del diccionari és el complement d'un suport magnètic en CD-ROM. No cal subratllar que la possibilitat de disposar d'aquest mitjà informàtic permet de treballar àmpliament amb els mots clau que componen les expressions lexicalitzades i amb tantes altres combinacions que l'estudiós pugui necessitar.

M. T. Espinal s'ha enfrontat amb una obra ambiciosa i extraordinàriament complexa que, per la seva mateixa naturalesa, pot suscitar en certs punts alguna reserva o objecció, però que ve a satisfer amb escreix i amb profunditat les exigències de la fraseologia catalana, que des d'ara disposa de la seva obra més completa. L'autora mereix la més sincera felicitació.

JORDI BRUGUERA

CASTELLANOS I VILA, Josep Anton: *Manual de pronunciació. Criteris i exercicis d'elocució*, Vic, Eumo Editorial, 2004.

Eumo Editorial ha publicat el *Manual de pronunciació. Criteris i exercicis d'elocució* (2004), de Josep Anton Castellanos i Vila, professor titular de llengua catalana a la Facultat de Ciències de la Comunicació de la Universitat Autònoma de Barcelona. Aquest manual, que incorpora un CD amb exercicis d'audició de textos, constitueix, en paraules del seu autor, «una síntesi explicativa i autodidacta dels criteris de pronunciació genuïna i formal més bàsics del català» (p. 10).

Precedits per una presentació (ps. 9-10) i seguits per una bibliografia (p. 143) i per un índex de pistes del CD (p. 144), el *Manual de pronunciació* s'estructura en vuit capítols: accent i modalitats tonals (ps. 11-23), vocalisme tònic (ps. 25-45), vocalisme àton (ps. 47-70), contacte vocàlic (ps. 71-85), oclusives orals i nasals (ps. 87-99), consonants sibilants alveolars (ps. 101-115), consonants sibilants palatals (ps. 117-128) i consonants líquides laterals i ròtiques (ps. 129-141). Subtitulat *Criteris i exercicis d'elocució*, el *Manual de pronunciació* de Castellanos presenta un avantatge pedagògic perquè, a l'exposició clara i simple de les pautes d'ortologia, s'hi afegeix un generós conjunt d'exercicis que atorguen a aquest manual el component pràctic tan necessari en aquesta matèria. D'aquests exercicis, n'hi ha de dos tipus: d'una banda, els referits als criteris de cada capítol i, de l'altra, els acumulatius de les pautes donades tant a la unitat en qüestió com a les anteriors.

En els capítols 2 a 8 s'exposen els criteris d'elocució recomanats per l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), els quals s'enriqueixen amb les aportacions fetes els darrers anys des de l'àmbit universitari i des dels mitjans de comunicació orals. Cadascun dels capítols s'articula en quatre apartats. El primer és la descripció d'una qüestió de fonètica, en el qual s'atenen les pronúncies que convé corregir. El segon repassa les variants geolectals de cada fonema tenint en compte la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana* de l'IEC. El tercer apartat recull la correcció de la pronúncia i s'hi fa atenció, d'una banda, a les interferències del castellà i, de l'altra, a les solucions per corregir-les. El quart i darrer aspecte és la variació col·loquial i la pronunciació acurada, en el qual s'estableixen criteris per a pronúncies espontànies.

Pel que fa a la variació geolectal, el manual ressenyat presenta al lector una gran riquesa de dades, atès que s'hi inclou informació referida als diferents dialectes geogràfics del català. N'és un exemple l'apartat que es dedica al timbre de la *e* tònica (p. 29), en el qual se'ns dona més d'una solució fonètica per a una única forma gràfica *fred*: *fr[ɛ]d* per al català oriental peninsular, *fr[e]d* per a l'occidental i *fr[ə]d* per al balear. La mateixa profusió de dades es troba en el pla del consonantisme, en què, a tall d'exemple, es parla de la realització fonètica de la *v* i s'hi assenyala que s'ha de pronunciar fricativa labiodental sonora [v] a les Illes Balears, a l'Alguer, al Camp de Tarragona i al País Valencià; en canvi, s'articula oclusiva bilabial sonora [b] (o aproximant bilabial [β] en els contextos corresponents) a la resta de les terres de parla catalana. Aquesta diversitat geolectal troba continuïtat en els exemples enregistrats al CD, atès que Castellanos ha tingut cura de trobar locutors competents —entre ells hi ha altres professors de Departament de Filologia Catalana de la UAB— procedents d'una gran part del domini lingüístic català.

El fet que el *Manual de pronunciació* de Castellanos inclogui els geolectes catalans, tant en els criteris com en els exercicis, constitueix un pas seriós cap a la formulació d'un estàndard oral de caràcter plural, que satisfaci els catalanoparlants d'arreu i que sigui funcional, aspectes que s'han demanat a veus des de la creació i represa dels mitjans de comunicació en català i que, de moment, aquests encara no han sabut resoldre amb encert.

Un altre dels valors afegits del *Manual de pronunciació* és el triple nivell d'aprenentatge que ofereix. El primer està destinat a les persones amb problemes bàsics de pronúncia. En trobem un exemple en l'apartat dedicat a corregir l'elocució incorrecta de la síl·laba tònica de les formes «singulars i tercera del plural del present d'indicatiu, de subjuntiu i en l'imperatiu» dels verbs acabats en el sufix *-iar* (p. 32). Un altre cas que planteja la correcció d'un error està el constitueix la norma d'articulació adequada de la fricativa alveolar sorda (*rossa*) i de la fricativa alveolar sonora (*rosa*).

El segon nivell atén les persones que estan en disposició d'adquirir els criteris d'elocució formal. N'és un exemple la manera com el *Manual de pronunciació* recomana que s'ha d'articular el primer so dels grups *bl*, *poble*, i *gl*, *regle*. En aquest punt, a més d'incorporar informació sobre les diferents solucions geolec-

tals admeses en l'estàndard oral, aconsella que s'eviti la pronúncia sorda de les oclusives (p. 92) d'acord amb els criteris fixats a la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana*.

El tercer nivell s'adreça als que ja tenen assolits els anteriors i ofereix consells d'elocució molt formal. Constitueix un cas d'aquest darrer graó de dificultat el criteri d'articulació de la *ela* geminada. A propòsit d'aquest punt, el *Manual de pronunciació* de Castellanos ofereix solucions a l'usuari per a les diferents situacions comunicatives en què es pot trobar, atès que distingeix diferents casos en la pronúncia de la *ela* geminada. En la majoria d'ocasions s'articula com si fos una *ela* simple (com ara *intelligència* o *medulla*, ps. 138-139), per bé que reserva la pronúncia doble [II], tot i que «lleugerament», per a l'elocució molt formal, per exemple, en la recitació de poemes (p. 139). En aquest sentit, recordem que la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana (I Fonètica)* admet com a única solució la pronúncia doble de la *ela* geminada per a tots els registres (dins de l'estàndard) i, per tant, considera l'articulació simple com a no recomanable (que cau fora de l'estàndard). L'admissió, doncs, de la pronúncia simple al costat de la doble està en sintonia amb la proposta que Televisió de Catalunya (1995) recull al seu llibre d'estil, per bé que en el cas d'aquest mitjà la recomanació d'una pronúncia o altra depèn del fet que el mot en qüestió sigui *desgastat* (usat freqüentment, com *pel·lícula*) o no (poc usat, com ara *cella*). Per als diferents espais dels mitjans de comunicació de massa, és vàlida, preferentment, l'articulació simple, com es fa amb naturalitat, un criteri que s'ajusta al fixat a les *Orientacions lingüístiques* de Catalunya Ràdio, el llibre d'estil de les emissores radiofòniques de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió, d'acord amb la voluntat d'acostar el model de llengua a la parla de la gent.

Un altre criteri del tercer nivell és el conjunt de consells dedicats a la pronunciació de sigles, per exemple, *BMW*, *IEC*, *ISO*, etc. Es tracta de qüestions que van més enllà de la normativa i que només són possibles amb l'actualització permanent. Aquest fet converteix el manual ressenyat en una eina especialment útil per als professionals que han d'estar pendents de qüestions ortològiques, com ara els assessors lingüístics dels mitjans de comunicació orals, que sovint necessiten resoldre problemes amb urgència.

El *Manual de pronunciació. Criteris i exercicis d'elocució*, de Josep Anton Castellanos, constitueix una eina d'ús obligatori en qualsevol assignatura universitària que inclogui o que es proposi l'ensinistrament en el patró elocutiu català. És interessant, doncs, per als estudiants de filologia, periodisme, comunicació audiovisual, publicitat i relacions públiques, traducció i interpretació, ciències de l'educació, dret..., és a dir, per a qualsevol estudiant que necessiti un model elocutiú en l'exercici de la seva futura professió.

El manual ressenyat és també útil en l'àmbit professional: per als assessors lingüístics dels mitjans de comunicació orals, que poden utilitzar el *Manual de pronunciació* com a llibre de consulta al costat de les altres obres d'ortografia; per als docents que imparteixin classes d'ortografia, tant de l'ensenyament secundari

com de l'universitari; per als mestres en general, per als actors de teatre i de cinema, per als cantants..., i no acabaríem. Ras i curt: el *Manual de pronunciació* és profitós per a qualsevol persona que s'hagi de guanyar la vida parlant en català i per a la gent que, simplement, vulgui parlar bé.

El *Manual de pronunciació. Criteris i exercicis d'elocució*, del professor Josep Anton Castellanos i Vila, és l'obra actualitzada d'un investigador rigorós dedicat, d'una banda, a l'estudi de l'ortologia catalana i, de l'altra, a la transmissió, generació rere generació d'estudiants durant tres dècades, dels seus coneixements, amb la vista posada a formar professionals que parlin amb un català de qualitat.

DANIEL CASALS